

Tutkimuksen loppuraportti:

Paikalliset asukasaktiivit turvallisuuden tuottajina

16.2.2016

YTT Jarmo Rinne, Tampereen yliopiston Johtamiskorkeakoulu

jarmo.rinne@uta.fi

YTT Tiina Rättilä, Tampereen yliopiston Johtamiskorkeakoulu

tiina.rattila@uta.fi

Tiivistelmä

Hankkeessa tutkitaan yhteistyössä Suomen Setlementtiliiton kanssa oikeusministeriön rikosentorjuntaneuvoston strategisen suunnittelun tausta-aineistoksi paikallisen asukasaktiivisuuden vaikutusta asukkaiden kokemaan turvallisuuteen ja rikosentorjunnan sosiaaliseen ehkäisyyn. Hanke niveltyy tutkijoiden tekemään Keitä ja mitä asukasaktiivit edustavat kunnassa? -tutkimukseen, jota rahoittaa Kunnallisalan kehittämissäätiö, sekä Suomen Setlementtiliiton Uusi paikallisuus -hankkeeseen. Näissä selvitetään asukasaktiivien kokemuksia paikallisesta vaikuttamistoiminnasta sekä asukkaiden visioita lähiympäristön viihtyisyyden, yhteisöllisyyden ja turvallisuuden parantamiseksi. Tutkimuksen tärkeimpiä johtopäätöksiä on, että tällä hetkellä iso osa kuntien ja kaupunkien asukasaktiivisuudesta jää viranomaisilta huomaamatta, jolloin sitä ei myöskään osata käyttää resurssina turvallisuuden hallinnassa. Asukasaktiivisuus tuo esiin turvallisuuteen liittyviä näkökulmia, jotka ovat ihmislähtöisempiä, moniarvoisempia ja paikalliset olosuhteet paremmin huomioon ottavia kuin julkisen vallan perinteiset tavat lähestyä turvallisuutta.

Sisällys

1. Miksi tutkia asukasaktiivisuutta turvallisuuden tuottamisen näkökulmasta?	2
2. Aineisto, tutkimusmenetelmät ja jatkotutkimuksen tarve	4
3. Mitä turvallisuus on?	5
3.1. Turvallisuuden määritelmä	5
3.2. Turvallisuutta lisäävät tekijät	6
<i>Yhteisöllisyys</i>	7
<i>Yhdessä tekeminen</i>	9
<i>Sosiaalinen pääoma ja luottamus</i>	10
4. Turvallisuutta uhkaavat ja turvattomuudentunnetta lisäävät tekijät	13
4.1. Yhteisöllisyyden rapautuminen ja sisäiset ristiriidat	13
4.2. Asuin- ja elinympäristön vaikutus turvallisuuden kokemiseen	15
5. Ajatuksia yhteistyöstä viranomaisten kanssa	19
6. Lopuksi	21
Liitteet	25

1. Miksi tutkia asukasaktivismia turvallisuuden tuottamisen näkökulmasta?

Oikeusministeriön asettama Naapuriapu-työryhmä totesi 2014 valmistuneessa selvityksessään, että lainsäädäntö ei nykyisellään tunnista epämuodollisen kansalaisjärjestötoiminnan tai kansalaistoiminnan ideaa. Esimerkkinä mainittiin verottajan kiinnostuksen kohteeksi joutunut aikapankkitoiminta. Naapuriapu-työryhmä toivoi myös, että sellaista kansalaisten harjoittamaa toimintaa, jonka tarkoituksena on lisätä asuinalueen ja elinympäristön turvallisuutta ja vahvistaa asukkaiden kokemaa turvallisuuden tunnetta, tehtäisiin aiempaa näkyvämmäksi.

Havainto siitä, että viranomaiset eivät tunnista kansalaisten harjoittamaa vapaaehtoistoimintaa, pätee myös turvallisuutta tuottavaan paikalliseen asukasaktivismiin.¹ Tällä hetkellä iso osa kuntien ja kaupunkien asukastoiminnasta jää viranomaisilta huomaamatta, jolloin sitä ei myöskään osata käyttää resurssina turvallisuuden hallinnassa. Oikeusministeriön valtionavustusta saaneessa Paikalliset asukasaktiivit turvallisuuden tuottajina -tutkimuksessa pureudutaan juuri tähän ongelmatiikkaan. Tutkimuksessa kartoitetaan suomalaisen asukasaktivismin muotoja ja selvitetään kansalaistoiminnan ja paikallisen turvallisuuden välisiä vaikutussuhteita.

Turvallisuuden käsitteellinen määrittely on hankalaa, koska se merkitsee eri asioita eri toimijoille. John Baylisin (2001, 253–254) mukaan tutkijat ovat yhtä mieltä siitä, että turvallisuus tarkoittaa vapautta yksilön ja ryhmien ydinarvoille kohdistuvista uhista. Sen sijaan siitä, onko määrittelyn keskiössä yksilön turvallisuus, kansallinen turvallisuus vai kansainvälinen turvallisuus, vallitsee erilaisia käsityksiä. Tässä tutkimuksessa lähtökohdaksi on otettu arkiturvallisuuden kokemus. Arkiturvallisuutta on se, että yksilöt ja yhteisöt saavat elää ilman ulkoisista tai sisäisistä uhkista aiheutuvaa pelkoa ja epävarmuutta.

Tuoreiden selvitysten mukaan jopa kaksi kolmesta suomalaisesta kokee maailman muuttuneen turvattommaksi paikaksi (MTS mielipidemittaus 2015). Turvattomuuden lisääntyminen liittyy niin kansainvälisiin tapahtumiin kuin maan sisäisiin syihin, esimerkiksi Venäjän toimintaan lähialueillamme sekä turvallisuusviranomaisiin kohdistuviin valtiontalouden säästöihin.

¹ Asukasaktivismi viittaa kuntalaisten ja kaupunkilaisten omaehtoiseen vaikuttamistoimintaan omassa lähiympäristössään. Asukasaktivismia harjoittavat niin asukasyhdistykset kuin erilaiset ”yhden asian” asukasliikkeetkin. Suomalainen asukasaktivismi on tänä päivänä monimuotoista ja liittyy monenlaisiin teemoihin palveluiden puolustamisesta asuinalueen viihtyisyyden parantamiseen, lähiluonnon suojeluun ja yhteisöllisyyden edistämiseen. Suomessa asukasaktivismi on moniin muihin maihin verrattuna vain vähäisessä määrin protestoivaa vaikuttamista.

Näiden lisäksi erityisesti 2015 syksyllä kärjistynyt pakolaiskriisi on vaikuttanut kansalaisten käsityksiin turvallisuusympäristöstä ja -ilmapiiiristä. Suomeen saapui viime vuonna yli 32 000 turvapaikanhakijaa (Maahanmuuttovirasto). Kasvava maahanmuutto huolestuttikin Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan mielipidemittauksessa kansalaisten selvää enemmistöä. Suomalaisten asenteet maahanmuuttoa kohtaan ovat viime aikoina kärjistyneet, ja mielipiteet turvapaikanhakijoista jakautuneet voimakkaasti kahtia.

Toisaalta pakolaisten tulo Suomeen on myös aktivoinut runsaasti uutta turvapaikanhakijoita auttamaan pyrkivää asukastoimintaa sekä valtakunnallisesti että paikallisesti². Pakolaisuuden nostattama keskustelu ja siihen kytkeytyvä kansalaistoiminta ovat vain yksi vaikkakin hyvin näkyvä osoitus käynnissä olevasta osallistumisen, vaikuttamisen ja toimintatapojen muutoksesta. Helsingin yliopiston ja Suomen ympäristökeskuksen Kaupunkiaktivismi-tutkimushankkeessa tämä ilmiö on nimetty neljännen sektorin nousuksi. Hankkeen sivuilla neljäs sektori määritellään seuraavasti:

”Kaupungit uudistavat asukkaiden osallistamista ja kansalaislähtöisen toiminnan tukemistaan siten, että ne huomioivat paremmin ns. neljännen sektorin eli tee-se-itse-kulttuuria edustavan kaupunkiaktivismin ja sitä edustavat epämuodolliset organisaatiot.” (<https://kaupunkiaktivismi.wordpress.com/taustaa/>)

Neljännen sektorin kansalaistoiminta on itseorganisoituvaa, vapaaehtoista ja järjestöihin kiinnittymätöntä aktivismia, joka pyrkii ratkaisemaan paikallisia ongelmia asukkaiden omista lähtökohdista. Ilmiönä se muistuttaa maailmalla voimistuvaa, spontaanisuutta ja tilapäisyyttä korostavaa pop up -toimintaa.

2. Aineisto, tutkimusmenetelmä ja jatkotutkimuksen tarve

Tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla kaikkiaan kolmeatoista paikallista asukasliikettä tai -yhdistystä eri puolilla Suomea (ks. liite 1). Haastateltavia oli yhteensä 23, joista naisia oli 11 ja miehiä 12.³ Haastattelujen lisäksi tehtiin kaksi taustahaastattelua ja asukasyhdistyksille osoitettu sähköpostikysely. Aineisto kerättiin osana kirjoittajien laajempaa tutkimusta, jossa

² Tässä raportissa ei keskitytä turvattomuutta aiheuttavaan kansalaistoimintaan. Tästä syystä esimerkiksi katupartioinnin kaltainen vigilantismi on jätetty tarkastelun ulkopuolelle. Kyseinen ilmiö on kuitenkin merkittävä ja heijastelee osaltaan sitä, miten kansalaisten peloilla ja turvattomuuden tunteilla voidaan ajaa omaa poliittista agendaa.

³ Haastattelut on litteroinut yht. yo. Saana Tarhanen. Raportissa esitetyt haastattelusitaatit on poimittu litteroinneista. Sitaatteja on luettavuuden parantamiseksi lyhennetty ja niihin on lisätty välimerkkejä. Poistot on merkitty (--). Sitaatin keskellä esiintyvä kolme pistettä (...) viittaa puheessa pidettyyn taukoon.

kartoitetaan ja analysoidaan suomalaista asukasaktivismia. Tutkimusta on rahoittanut Kunnallisanon kehittämisyhtiö.

Vuoden 2015 aineisto hankittiin kevään ja alkukesän aikana. Tuolloin ei vielä ollut viitteitä siitä, että Euroopan ja Suomen turvallisuusilmapiirissä olisi tapahtumassa dramaattisia muutoksia. Aineiston keräämisessä pyrittiin siihen, että esimerkit asukasaktivismista kattavat tasapuolisesti koko maan. Aineiston monipuolisuus on tärkeää, kun halutaan ymmärtää, millaisten ongelmien kanssa erilaiset asuinalueet ovat tekemisissä ja mihin asukasliikkeet ja -aktiivit haluavat omassa ympäristössään vaikuttaa. Voidaan olettaa, että liikkeiden tavoitteet vaihtelevat maan eri osissa ja erilaisissa ympäristöissä. Se, millaiset asiat näyttäytyvät asukkaille ongelmina ja turvattomuutta aiheuttavina, heijastelee aina myös kokemusmaailmojen erilaisuutta.

Kaikki haastattelut sekä videoitiin että nauhoitettiin. Haastatteluissa käytettiin puolistrukturoitua kysymysrunkoa, jossa kysymykset oli jaettu temaattisiin kokonaisuuksiin (ks. liite 2). Haastattelujen kesto vaihteli noin 50 minuutista kahteen ja puoleen tuntiin. Kestoon vaikutti ennen kaikkea tutkimuksessa käytetty fenomenologinen orientaatio, jossa haastateltavien annettiin vapaasti vastata kysymyksiin haastattelijan pysytellessä taustalla. Näin menetellen oli mahdollista päästä pureutumaan haastateltavan autenttisiin kokemuksiin ja saamaan talteen tutkimuksen kannalta kaikki oleellinen tieto. Erityisesti kysymys siitä, miten haastateltavat ymmärsivät ja kokivat turvallisuuden, toi esiin heidän primäärit impressionsa (Husserl 1928) eli sen, miten he jäsensivät käsitettä omien kokemustensa ja toimintansa pohjalta.

Haastattelujen ja sähköpostikyselyn tarkoituksena oli selvittää asukasaktiivien kokemuksia turvallisuudesta omalla asuinalueellaan ja samalla kartoittaa keinoja, joilla voidaan vähentää asukkaiden turvattomuutta.⁴ Monia asukkaita askarruttavia kysymyksiä ei välttämättä mielletä turvallisuusuhiksi, jolloin monia tärkeitäkin ongelmia jää huomiotta. Erityisesti tämä koskee yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevia, ikääntyneitä, syrjäytyneitä, vähäosaisia ja kielitaidottomia, jotka kokevat arjen turvattomuutta ja epävarmuutta muita väestöryhmiä herkemmin.

Hankkeessa on tarkoitus toteuttaa myös jatkotutkimus, jossa aineistoa täydennetään uusilla haastatteluilla ja eri puolilla Suomea järjestettävillä temaattisilla yhteiskeskusteluilla sekä kansainvälisellä vertailuaineistolla. Jatkotutkimukselle on muuttuneen turvallisuusilmapiirin

⁴ On otettava huomioon, että koska kyseessä on pieni laadullinen aineisto, sitä ei voida pitää koko suomalaista asukasaktivismia edustavana. Yleisen edustavuuden sijaan tutkimuksen tarkoituksena on ollut herättää keskustelua ja laajentaa ymmärrystä siitä, millaisia asioita kuntien asukkaat pitävät turvallisuuden näkökulmasta tärkeinä. Selvityksestä on kuitenkin mahdollista johtaa hypoteeseja laajempiin tilastollisiin tutkimuksiin.

myötä selvä tarve. On tärkeää selvittää, miten nykyistä tilannetta, jossa turvapaikanhakijat usein koetaan turvallisuushaksi, voitaisiin auttaa asukasaktiivismin keinoin.

Jatkotutkimuksessa selvitetään, miten turvapaikanhakijoihin suhtaudutaan eri paikkakunnilla ja millaisia turvallisuuteen liittyviä ongelmia asukkaat mutta myös itse turvapaikanhakijat ovat kokeneet. Tutkimus kohdistuu paikkakuntiin, joilla toimii vastaanottokeskuksia. Tavoitteena on vertailun perusteella kartoittaa hyviä käytänteitä turvapaikanhakijoiden (ja paikan saaneiden) integroimiseksi osaksi paikallista asukasaktiivisuutta. Hankkeessa kokeillaan uusia naapurisovittelun malleja, joilla asukkaat ja turvapaikanhakijat voisivat yhdessä ratkaista kokemiaan turvallisuusongelmia.

3. Mitä turvallisuus on?

3.1. Turvallisuuden määritelmä

Edellä viitattiin siihen, että tutkijoiden käsitykset turvallisuuden käsitteen sisällöstä ja painopisteistä vaihtelevat. Sama pätee ihmisiin yleensä. Kysymykseen, mitä turvallisuus merkitsee, on yhtä monta vastausta kuin on vastaajiakin. Käsitteen sisältö otetaan intuitiivisesti itsestäänselvytenä, eikä sitä yleensä pohdita tarkemmin.

Kirkkoisä Augustinus (354–430 jaa.) pohtii teoksessaan Tunnustuksia, mitä on aika. Augustinuksen mukaan ajan merkitys on hänelle itsestään selvä aina siihen asti, kunnes häntä pyydetään määrittelemään se. Sama arkinen itsestäänselvyys mutta samalla subjektiivinen moniselkoisuus pitää paikkansa myös turvallisuuden käsitteen yhteydessä. Arkielämässä emme tule juuri ajatelleeksi, mitä turvallisuus tarkoittaa, ja jos ajattelemmekin, yleensä se tapahtuu jonkin ulkoisen tekijän vuoksi esimerkiksi tilanteessa, jossa koemme oman turvallisuutemme uhatuksi. Tämä nousee selvästi esiin tutkimuksen haastatteluissa.

”Turvallisuuteen havahdutaan, kun jotain on sattunut.”⁵

Se, mitä itse kukin kokee turvattomuudeksi tai kääntäen turvallisuudeksi, vaihtelee ihmisten kesken. Myös tässä hankkeessa haastatelluille asukasaktiiveille turvallisuuden määrittely vaikutti olevan varsin vaikea tehtävä.

⁵ Raportissa haastattelusitaatit on sisennetty ja kursivoitu. Anonymiteetin takaamiseksi lähdeviittaukset on jätetty pois. Jos sitaateissa esiintyy useampia samassa haastattelussa olleita puhujia, puhujat on erotettu toisistaan merkitsemällä H1, H2 ja niin edelleen.

”Turvallisuus on todella vaikea kysymys. Vaikea muotoilla, mikä olisi esim. turvattomuutta.”

”Turvallisuuskyselyissä, tutkielmissa ja arvioinneissa on hyvä käsitellä erikseen vaikutukset turvallisuuden tunteeseen sekä tosiasialliseen turvallisuuteen, koska turvattomuuden tunne voi syntyä siitä, että koetaan jokin asia vieraaksi tai koetaan ulkopuolisuuden tunnetta ilman, että mitään todellista turvallisuushkaa on havaittavissa.”

Monet haastateltavat lähestyivät kysymystä tekemällä eron turvallisuuden ja turvallisuudentunteen välillä eli pohtimalla dikotomian avulla, mitä ilmiö heiden käsityksensä mukaan on ja ei ole. Näin turvallisuuden määrittäminen oli deskriptiivistä, ja annetut esimerkit ja kuvaukset kytkeytyivät vastaajien omiin kokemuksiin ja liittyivät niihin asioihin, joiden parissa he toimivat.

”Kyllähän siis, sinänsä joku turvallisuus, niin siin on se sosiaalinen ympäristö, mihin, mihin tarvitaan niinku se toiminta. Toki sit niinku fyysisen ympäristön, rakennetun ympäristön muotoilu, niin sillähän on iso merkitys siihen turvallisuuteen, että kun tulee täydennysrakentamista ja uusia hankkeita, niin, niin et ne esimerkiks katutasot on eläviä ja katutasot on semmosia, että voi astua sisään. Et ku toi keskustakortteli, joka on menos, me ollaan nyt rakentamassa, niin siin oli yks kauppakeskussuunnitelma, jossa oli rakennettu semmonen, suunniteltu semmonen sataviiskyt metrii pitkä kävelytie, jonka molemmiin puolin oli umpinainen betoniseinä tai tiiliseinä, niin eihän se tietenkään mitään turvallisuudentunnetta eikä turvallisuuttakaan.”

3.2. Turvallisuutta lisäävät tekijät

Haastateltavilta kysyttiin myös, onko heidän omalla toiminnallaan ollut turvallisuutta edistäviä vaikutuksia. Jälleen vastauksissa korostui, että aktiivit suhteuttivat ne omaan elämäkokemukseensa, asuinalueeseensa ja toimintaansa. Tutkimuksen kannalta tämä oli hyvä asia, sillä tavoitteena oli nimenomaan selvittää asukkaiden omia kokemuksia ja kartoittaa haasteita, joita asukasaktiivit toiminnassaan eri puolella Suomea kohtaavat.

Yhteisöllisyys

Turvallisuutta ja turvallisuudentunnetta voidaan vahvistaa monin tavoin. Erityisen selvästi haastatteluaineistossa korostettiin yhteisöllisyyden merkitystä. Sosiologian klassikon Émile Durkheimin (1980) mukaan yhteisöllisyys syntyy yhteisyyden tunteesta. Kokemus ”meistä” toimii yksilön ja yhteiskunnan välisen suhteen pohjana ja pitää yhteiskuntaa koossa.

Myös tässä tutkimuksessa haastatellut asukasaktiivit pitivät tunnetta yhteisöön kuulumisesta merkittävänä turvallisuuden kokemusta vahvistavana tekijänä. Asia ilmaistiin myös toisin päin tuomalla esiin se, että kuulumattomuus yhteisöön lisää turvattomuutta.

”Mut onhan se muuten helppoo, et jos ihmiset välittää omasta ympäristöstä ja tuntee kuuluvansa johonkin, niin he kokee sen turvalliseksi. Jos on ulkopuolisuuden tunne täällä.”

”Ja samal lailla (--) joku yhteisö on, niin sillä lailla niinku, että tietään ja tunnetaan, ja on vaikka joku yhteinen harrastus, tai niinku yhitys, niin sitä kautta, ni kyllä ihan henkilökohtasella taholla tasolla voi tulla sitä turvallisuutta, ja sitä voi edistääkin.”

”No itestä tuntuu, tiä onko tuo nyt se turvallisuus-sana, mitä ois kauheesti miettiny, mut kyl ainaki se, että tuntuu, että se on lisänny semmosta tietyllä tavalla semmosta yhteisöllisyyttä, ja semmosta niin kun yhdessä tekemisen tunnetta. Että kyllä musta tuntuu, että että tietyllä tavalla enemmän niin kun vedetään yhtä köyttä. Ja sitten tuntuu, että on niin kun osa semmosta isompaa yhteisöä, että kyllä se niinku ainakin itelle tuo enemmän myös semmosta turvallisuudentunnetta.”

Haastateltavat korostivat, että ihmisten tuttuus on omiaan vahvistamaan sekä yhteisöön kuulumisen tunnetta että tunnetta sen turvallisuudesta. Haastateltavat pitivätkin ensiarvoisen tärkeänä, että asuinalueen ihmisille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua toisiinsa, mihin asukasaktiivien oma toiminta tyypillisesti tähtää. Näin haastateltavien käsitykset yhteisöllisyydestä muistuttavat läheisesti toisen tunnetun sosiologin, Ferdinand Tönniesin (1935) kuuluisaksi tekemää Gemeinschaft-tyypistä yhdessäolo-yhteisöllisyyttä⁶.

Esimerkiksi ruotsalaisen Manne Gerellin (2013) mukaan tiivis yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuuden tunne synnyttävät luontevaa sosiaalista kontrollia, jolla on tärkeä merkitys paikallisen turvallisuuden tuottamisessa. Sosiaalinen kontrolli hillitsee häiriökäyttäytymistä ja auttaa jopa rikoksentorjunnassa. Tämän tutkimuksen havainnot tukevat näitä tutkimustuloksia.

”Jos ihmiset tuntee toisensa paremmin ja muodostaa sellasia tiiviimpiä lähiyhteisöjä, niin totta kai siinä silloin toimii se sosiaalinen kontrolli tehokkaammin ja tieto kulkee, ja ollaan vähän tietosia, ketä, kenenkä lapsia täällä [naurahtaa] liikkuu tai ketä tääl naapurustossa asuu. Kyllä se sinänsä tuottaa parempaa turvallisuutta sille alueelle.”

⁶ Tönnies erotti toisistaan kaksi yhteisöllisyyden muotoa, joita hän kuvasi käsitteillä *Gemeinschaft* ja *Gesellschaft*. *Gemeinschaft* (yhdessäoloyhteisö) merkitsee yhteisöä, joiden jäsenillä on läheiset keskinäiset suhteet ja jota perinne ja sisäiset normit pitävät koossa. *Gesellschaft* (asiayhteisö) puolestaan on yhteisöllisyyttä, joka perustuu hyötyihin, joita jäsenet kuulumisellaan yhteisöön tavoittelevat. Monet yhteisöt, kuten urheiluseurat tai vaikkapa eräät tässä tutkimuksessa haastatellut asukasaktiiviryhmät, voivat sisältää piirteitä kummastakin yhteisöllisyyden muodosta.

”Mä oon sitä mieltä, että, et turvallisuus tulee toisista ihmisistä, elikkä tälle kaupunkilaisena ajattelen, et sosiaalinen kontrolli on paras tapa niin kun pitää kaupunki turvallisena niin kun perusturvallisena.”

”Just se, että niinku syntyny siis semmonen kult... yhteisöllinen kulttuuri, jossa niinku sisäistetty tietty tämmönen sosiaalinen vastuuntuntoisuus ja oikeudenmukaisuus, niinku se on syntyny tavallaan koodiks.”

Monet haastatellut korostivat nimenomaan sosiaalisten koodien merkitystä. Eräällä asuinalueella yhden perheen piknikistä on kasvanut koko alueen yhteinen tapahtuma, johon kaikki asukkaat ovat tervetulleita. Erityisesti vappupiknik on tapahtuma, jonka paikalliset asukkaat ovat ottaneet omakseen ja johon osallistutaan koko perheen voimin. Vaikka vappu on Suomessa karnevaalijuhla, jota leimaa runsas alkoholinkäyttö, kuten haastateltavat toteavat, tässäkin tapauksessa sosiaalisen kontrollin koetaan hillitsevän juhlijoiden käyttäytymistä.

H1: *”(--)) niin sinnekin mä oo miettiny sitä, että koska siel on kuitenkin vappu, ja sitten on paljon kuohuviiniä ja isot viinipönikät ja...”*

H2: *”... on myös lapsia ja...”*

H1: *”Sit siin on kaikki lapset siinä ympärillä leikkii. Siin on leikkipuisto ja muut. Et sitäkin vois joku paheksua, mut se siit on tullu semmonen koodi, et siel ei kukaan käyttäydy huonosti. Vaikka niinku vois kuvitella, et tommoses yleisös aina kun ollaan suomalaisten kans tekemisissä, ja sitten vappu antaa luvan olla niinku enemmän kännissä kun normaalisti, ja joillekin se ei oo ongelma edes se, mut niinku siitä huolimatta, niin siinä se koodi... Se on oikeesti siis ihan tutkimuksen aihe, niinku se koodi pysyy koko ajan sellasena, että niinku neki, jotka sanoisinko käyttäytymisriskierroin on tavallista korkeampi, niin tota käyttäytyy siinä niinku sen koodin mukaan.”*

Sosiaalisen kontrollin vaikutus tuli esiin erityisesti taajamissa asuvien haastatteluissa.⁷ Sen sijaan sosiaalisen kontrollin merkitys haja-asutusalueiden asukkaille ei noussut aineistosta suoraan esiin, joten sen arviointi on hankalampaa. Toki myös haja-asutusalueilla arvostetaan yhteisöllisyyttä ja yhteistyötä, mutta yhteistyö esitettiin haastatteluissa enemmän välttämättömyytenä kuin yhteisössä orgaanisesti kehittyvänä ilmiönä. Haja-asutusalueilla asukkaiden on joskus pakko jopa organisoida erilaisia ”turvaryhmiä”, koska viranomaisapu on kaukana tai sitä joutuu odottamaan kohtuuttoman kauan. Turvaryhmien toiminta voi olla sekä asukkaiden yhteistyötä että viranomaisia avustavaa toimintaa.

⁷ Tutkimusaineiston määrällisen pienuuden takia raportissa tehdään vain karkea kuntakokoa ilmaiseva jako taajamien ja haja-asutusalueiden välillä.

”No kärkeen voi kuitata heti aivan selvästi, et valtio vetäytyy periferia-alueilta, ja se tuo paineita kyläyhteisölle ja kolmannen sektorin toimijoille ihan konkreettisesti siten, et meillä XX:lläkin on perustettu turvaryhmä, joka avustaa viranomaisia, kun esimerkiksi tässä on nyt tullut trombeja aika paljon, elikkä sään ääreisilmiöt [rykii] ovat aika rajuja jo nyt.”

Yhdessä tekeminen

Haja-asutusalueiden asukkaat toimivat yhdessä usein käytännön syistä, mutta myös muut haastatellut korostivat yhdessä tekemisen merkitystä turvallisuuden edistäjänä. Yhdessä tekeminen luo pohjaa yhteisön muodostumiselle ja pitää sitä koossa. Haastatteluissa ihmisten kanssa kasvokkain tapahtuva kanssakäyminen koettiin tärkeäksi ja sosiaalista järjestystä ylläpitäväksi käytännöksi.

Haastattelija: *”Onks niinku teidän mielestä tää yhdessä tekeminen, jota te ootte korostaneet, ja se, että tutustutaan muihin ihmisiin, onko se sinällään teidän mielestä, onko sillä mitään vaikutusta tällaseen, tän asuinalueen turvallisuuteen, siihen, et kokeeko ihmiset täällä turvattomuutta vai vahvistuuko se turvallisuudentunne, koska muodostuu tällasta yhteisöllisyyttä. Mitä mieltä te olette tästä asiasta?”*

H1: *”No kyl, kyllä minun mielest se ilman muuta (--) vahvistaa sitä (--) turvallisuudentunnetta, kun ihmiset tapaa tuolla tutunnäkösiä ihmisiä ja uskaltaa lähteä liikkeelle. Niin kun tossa XX sano, että on tota eri (--) toiminnoissa mukana olevia ihmisiä, että siellä, että alueella tapahtuu jotain, niin sillon siellä siellä ei sitten tuota tapahdu helposti niin niin negatiivisia, negatiivisia asioita. (--) No kyllä minä nään, että tää hanke lisää turvallisuutta, että tää lisää sitä yhteisöllisyyttä. Ja tavallaan tutustutaan uusiin ihmisiin ja nähdään, et mehän ollaan saman alueen ihmisiä, voidaan jutella, kun tullaan vastakkain tuolla sitten, että hei säkin olit siinä tapahtumassa, kesätapahtumassa ja olit, olit miesten illassa tai lauluillassa. (--) Me ollaan saman alueen ihmisiä ja puhalletaan yhteen hiileen, se on, se on tietysti tässä toivomuksena ite kullakin. Ja saahaan niinku ihmisiä tällä aktivoitua näille hankkeille, mitä on saatu käyntiin.”*

H2: *”(--)) tämmösellä yhdistystoiminnalla voi tehdä, jos nimenomaan esimerkiksi sitä kautta ihmiset tuntee toisensa, ja sekinhän jo luo semmosta turvallisuutta. Ihan yksinkertaisesti sitä, että tuntee naapurit ja voidaan naapurin kans keskustella, että katotko nyt meidän talon perrään vähän sen aikaa, kun me ollaan matkoilla tai muuta.”*

”No ite näkisin, että sehän on jo sinänsä turvallisuudentunnetta lisäävä tekijä, että on on tiivis yhteisö ja niin kun puhutaan nyt vaikka jääkiekkjoukkueesta, että ku minäkin harrastetasolla, aikuiset perheelliset ihmiset tekee sitä, niin sehän on jo, et on jotain yhteistä tekemistä, ja sitä kautta tuntee myös uusia ihmisiä ja tutustuu uusiin ihmisiin. Niin minä näkisin sen niinku, vaikee sanoo, turvallisuustekijänä senki. Ja sitten yhdessä touhutaan kaikennäköisiä talkoita, joissa sitten ollaan

mukana tapahtumissa myymässä lippuja, järjestyksenvalvonnassa, muussa tämmösessä.”

Sosiaalinen pääoma ja luottamus

Yhteisöllisyyden ja yhdessä tekemisen merkitystä asukkaiden kokemalle turvallisuudentunteelle on hedelmällistä tarkastella sosiaalisen pääoman ja sen ytimessä olevan luottamuksen käsitteiden avulla. Sosiaalisen pääoman käsitteellä on pitkä käyttöhistoria, mutta sen merkitys on kasvanut viime vuosikymmenten aikana erityisesti amerikkalaisen politiikan tutkijan Robert Putnamin ansiosta.

1990-luvun alussa Putnam julkaisi tunnetun teoksensa *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy* (1993), jossa hän analysoi Pohjois-Italian ja Etelä-Italian hallintokulttuurin välisiä eroja. Putnam selitti Pohjois-Italian parempaa taloudellista, sosiaalista ja poliittista menestystä sen hallintokulttuurin ”siviloitumisella” ja sillä, että pohjoisitalialainen kulttuuri perustuu vahvaan kansalaisyhteiskuntaan, jossa ihmiset luottavat toisiinsa ja osallistuvat aktiivisesti muun muassa järjestöjen toimintaan. Putnamin (1993; 2000) mukaan sosiaalinen pääoma koostuu verkostoista, sosiaalisista normeista ja luottamuksesta, jotka edistävät verkoston jäsenten yhteistoimintaa, resurssien hyödyntämistä ja toimintojen yhteensovittamista.⁸

Haastateltavat eivät käyttäneet sosiaalisen pääoman käsitettä, mutta monet korostivat keskinäisen luottamuksen ja yhdessä toimimisen positiivista vaikutusta yhteisöön.

”Luottamus tarkoittaa, tarkoittaa mun mielestä niinku semmosta avoimuutta ja rehellisyyttä ja vilpittömyyttä. Ja (--) jotenkin vaan asiat kyllä hoituu, silloin kun, silloin kun niillä lähdetään liikkeelle. Et siinä, siinä (--) jokainen voi voi sanoa, sanoa myös poikkipuoliset sanansa, mutta tota jos parhaansa on aina tehny ja rehellisesti ja avoimesti, niin, niin mitä siihen voi kukaan, kukaan niin kun oikeastaan asettaa kyseenalaiseksi motiiveita ja muita.”

”No, mä aattelin, että kahen suhdetta, niin että ei voi olla yhteisöllisyyttä ilman luottamusta.”

”Pitää olla luottamus ensin ihmisiin ja siihen, että me saadaan jotain aikaseksi, ja sit se yhteisöllisyys alkaa siihen niinku kehittymään. Et ei se, ei se synny tyhjästä, et luottamus, epäluottamusta - niin mikä yhteisöllisyys siinä sit muka on, eihän siin oo.”

Luottamus on sosiaalisen pääoman keskeisimpiä elementtejä. Se kehittyy horisontaalisissa

⁸ Ks. <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaalinen-paaoma>. ”Sosiaalisella pääomalla viitataan yleensä sosiaalisiin verkostoihin, normeihin ja luottamukseen, joilla on kykyä edistää verkoston jäsenten välistä yhteistoimintaa, resurssien hyödyntämistä ja toimintojen yhteensovittamista.”

verkostoissa ja madaltaa kynnyistä toimia yhdessä toisten kanssa, kuten edellä olevista lainauksista ilmenee. Joidenkin tutkijoiden mukaan sosiaalisen pääoman käsitteen voi korvata arkisemmilla ilmauksilla, kuten ”meidän sosiaalisilla verkostoillamme”, ”meidän sosiaalisella tuellamme” ja ”kuulumisella meidän yhteisöömme” (Emmelin & Eriksson 2012, 5). Samanlaisia sosiaalisen pääoman kanssa yhteen sopivia ilmaisuja – esimerkiksi kotoisuutta, viihtymistä ja ”meidän yhteisöä” – haastateltavat käyttivät kuvatessaan oman asuinalueensa merkitystä itselleen.

*”Varmasti se tuo, tuo sitä myötä, myötä turvallisuutta siinä omassa (--)
ympäristössä. Ja ehkä sitten tää meidän, meidän tapa tehdä, että me tehdään
kotoisammaksi, viihtyisämmäksi, toimivammaksi kaikilla tavoilla, mitä, mitä me nyt
osataan. (--)
Ja et sieltä tulee niinku niitä asioita esille ihmisiltä, jotka koetaan
niinku epäkohtina, niin se semmonen hyvä mieli ja hyvä olo, ja ja ennakkoon niinku
asioihin tarttuminen, niin varmasti estää, estää sit niiden kriisien syntymisen, mitkä
sit sitä turvattomuutta, turvattomuutta tuo.”*

*”Kauheen turvallinen paikka kasvattaa lapsia ja nuoria ja semmonen koko kylä
hoitaa ja kasvattaa -meininki täs on aika vahvasti. Toki tietysti se tulee paljolti
myöskin siitä, että me tunnetaan niin laaja yhteisö tässä, et se vaikuttaa koko siihen
omaan kokemuspiiriin hyvin vahvasti. Et nii, mitä ite kokee siitä omasta
lähiympäristöstään.”*

*”No varmaan semmosta, että voi tuntea olevansa kotona niinku henkisesti ja
fyysisesti ja että missä niinku tosiaan, no niinku XX:kin sano, että voi harrastaa
erilaisia juttuja ja tietenkin että, no, on niitä työmahollisuuksia. Mutta tuntuu, että on
tärkeä semmonen, että voi niinku vaikuttaa siihen omaan asuinympäristöön.”*

”Meidän yhteisö” vaikuttaisi aineiston perusteella olevan hyvin paikallisesti kiinnittynyt ilmiö, jotakin johon ihmiset juurtuvat ja jonka puolesta he haluavat toimia. Yllä olevat lainaukset kuvaavat tällaista eetosta, joka on luettavissa myös seuraavasta, jopa filosofisesta pohdinnasta.

*”(--)
ei enää muisteta eikä ymmärretä, että ihminen saattaa hyvin myriadein ja ja herkin
tavoin kuulua johonkin tiettyyn paikkaan. Se ei oo pelkkää retorista tai sosiaalista tai
tämmöstä keksittyä suhdetta, vaan Suomi, johtuen meidän väestön historiasta ja ja
tavoista, joita täällä, joilla täällä on eletty, itse asiassa nimenomaan täällä kylissä,
osoittaa, että jotkut suvut tavallaan kuuluvat tiettyihin paikkoihin. Tai on olemassa
tällasia hyvin pitkiä jatkuvia suhteita, jotka jotka on omanlaisiaan ja hyvin
monimutkaisia näkyvän ja näkymättömän yhteenliittymiä. Tarkottaa siis sitä, että ihmiset
ja suvut kiinnittyvät meidän maisemiin ja meidän paikkoihin, ja [ryki] se on väkevä
vastahaaste sille lauseelle, että jokainen voi vaikka valita asuinpaikkansa, jokainen voi
toimia ikään kuin vapaassa tilassa edeten minne tahansa, tehdä mitä tahansa vapaan
liikkuvuuden ja oikeuksien puitteissa.”*

Aineistosta voidaan päätellä, että sosiaalisella pääomalla, erityisesti aktiivien korostaman paikallisen kiinnittyneisyyden ja juurtumisen mielessä on suuri merkitys sille, että he ylipäätään

ovat saaneet kimmokkeen paikalliseen asukasaktivismiin. Horisontaalinen yhdessä tekeminen koetaan tärkeäksi keinoksi tuottaa yhteisöllisyyttä ja parantaa alueen elinoloja. Samanlaisia havaintoja on tehty myös Ruotsissa, kuten Gerell (2013, 26) tuo esiin:

”På lång sikt kan ett starkt socialt kapital medföra att individer och kollektiv får bättre utvecklingsmöjligheter. Det kan handla om att det sociala kapitalet medför större möjligheter att få jobb eller att det sociala kapitalet medför en större trygghet för barn som växer upp i området. Livssituationen och den utveckling som finns i ett område blir bättre, vilket på sikt kan få stor inverkan på hur mycket problem som finns i området. Socialt kapital kan också inverka på kort sikt genom att inverka på de val som görs och situationer som uppstår i ett område. Ett typiskt exempel på det är om det finns en sammanhållning och vilja att agera tillsammans i ett område (kollektiv förmåga, se nedan) som medför att boende griper in och förhindrar antisocialt beteende.”

Luottamus ja yhdessä tekeminen luovat siis vahvoja siteitä yhteisön jäsenten välille, mikä johtaa positiiviseen, itseään ruokkivaan kierteeseen. Sosiaalinen pääoma synnyttää yhteisössä sisäistä keskinäistä luottamusta ja vahvistaa uskoa tulevaisuuteen. Vahvan sosiaalisen pääoman yhteisöt kestävät vaikeita aikoja paremmin kuin heikon sosiaalisen pääoman yhteisöt, joissa ihmiset saattavat jopa vetäytyä kanssakäymisestä toisten ihmisten kanssa.

Ilmiö on mielenkiintoinen, kun ajatellaan Euroopan unioniin tällä hetkellä kohdistuvaa maahanmuuttoaaltoa. Teija Sutinen (2015) kirjoitti Helsingin Sanomien pääkirjoituksessaan viime syksynä viitaten Robert Putnamin tutkimustuloksiin, että etninen monimuotoisuus syö sosiaalista pääomaa. Mitä monimuotoisempi ympäristö, sitä pienempi on luottamus eri ihmisryhmien välillä ja jopa ryhmien sisällä. Ihmisillä on vähemmän ystäviä, eikä yhteinen tekeminen toisten kanssa huvita.

Toisaalta Putnamin mukaan monimuotoisuus on ihmisen luoma käsite, joka elää ajassa. Sen voi myös määritellä uudelleen, samoin eri ryhmien väliset suhteet. Tämä ei kuitenkaan tapahdu nopeasti, vaan voi viedä aikaa muutamia sukupolvia. Ajan myötä eri ryhmät oppivat elämään toistensa kanssa rinnakkain ja limittäin, ja sosiaalinen pääoma alkaa kasautua uudelleen.

Putnamin ajatusten kautta voidaan ymmärtää myös tämän hetken kärjistynyttä suomalaista mielipideilmastoa, jossa pakolaisia vastustavat ja auttamaan pyrkivät kansalaiset ovat jakautuneet vastakkaisiin leireihin. Tätä vastakkainasettelua voitaisiin kenties vähentää sosiaalista pääomaa vahvistavilla toimenpiteillä, asukasaktivismilla ja naapurussovittelumekanismien⁹ kaltaisilla toimenpiteillä.

⁹ Ks. tarkemmin: <http://www.naapurussovittelu.fi/>

4. Turvallisuutta uhkaavat ja turvattomuudentunnetta lisäävät tekijät

4.1. Yhteisöllisyyden rapautuminen ja sisäiset ristiriidat

Turvallisuuden ja turvallisuudentunteen kääntöpuolena on turvattomuus. Vaikka haastatteluissa turvattomuus ei yleisesti ottaen noussut isoksi ongelmaksi¹⁰, aktiivit toivat esiin erilaisia tekijöitä, jotka aiheuttavat ainakin jossakin määrin turvallisuusongelmia ja turvattomuuden tunnetta.

Korostaessaan yhteisöllisyyden merkitystä toimintaa motivoivana ja palkitsevana asiana haastateltavat ilmaisivat huolensa myös sen rapautumisesta.

”Yhteisöllisyyden murentuminen on varmasti suurin turvallisuusongelma. Se aiheuttaa myöhemmin muun muassa sen, että ei voida vaikuttaa omaa asuinympäristöä koskeviin asioihin. Yksin ollaan turvattomia esim. valtiollisia tai kunnallisia koneistoja vastaan. Yhteisö on turvaa.”

Toisaalta yhteisöissä, joissa esiintyy sisäisiä ristiriitoja ja jännitteitä, itse yhteisöt saatetaan kokea ahdistavina tai omaa toimintaa rajoittavina. Jännitteet kytkeytyvät usein merkittäviin taloudellisiin intresseihin ja erilaisiin käsityksiin niiden hyödyllisyydestä tai haitallisuudesta. Ajautuminen eri leireihin kärjistää yhteisön jäsenten välisiä henkilökohtaisia suhteita ja vähentää keskinäistä luottamusta. Haastatteluissa erimielisyyksien ja heikentyneen yhteisöllisyyden koettiin vaikuttavan eri ryhmien välisen kanssakäymisen tapoihin.

”Oikeestaan, niinku varmaan ootte huomannuki, ni tämä vaan tulee tämä asia näin, että ei sitä sitten ossaa kuitenkaan ollenkaan kritisoida sitä ommaa puhettaan tai reaktioitaan. Että ei osaa toisin toimia, vaikka niinku joku opastaskin, että älä sano niin, älä tee niin, se on, se on se oma luonto, niin se tulee sillon. Kyllä niinku joskus aina miettii, että senkin takia ois niinkö hyvä muuttaa pois, että johonki semmoseen, että ei oo tämä yhteisö, joka mahdollisesti on se hyökkäävä osapuoli.”

Myös kontrollin menettäminen oman alueen asioihin koettiin ahdistavana. Paikallisen kokemustiedon ja eletyn historian ohittamisen ongelmatiikka korostui erityisesti sellaisten aktiivien haastatteluissa, jotka toimivat ympäristöön ja maankäyttöön liittyvien asioiden parissa. Usein tällaisissa tapauksissa vastakkain asettuvat koko kunnan, maakunnan tai jopa koko

¹⁰ Tutkimuksen aineistoa kerätessä tiedossa ei ollut vielä turvapaikanhakijoiden määrän dramaattinen kasvu ja sen vaikutukset kansalaisten kokemaan turvattomuuden lisääntymiseen.

valtakunnan ja paikallisten asukkaiden etu. Vaikuttamaan pyrkivät aktiivit leimataan helposti yhden asian ajajiksi ja ammattivalittajiksi (Rättilä & Rinne 2016). Samalla mitätöidään asukkaiden oma kokemustieto ja asiantuntemus. Vähättely ja syrjäyttäminen synnyttävät epäluuloja ja vastakkainasetteluja, jotka puolestaan vaikuttavat turvallisuuden ja turvattomuuden kokemuksiin.

”Et et, se on mielenkiintonen, et voidaanko sitten niin kun ihmisten elämistä päättää sillä tavalla, että, että niistä päättää joku ihminen, joka, joka ei niin kun oo millään tavalla osallisena, tai tai jollei oo minkäänlaista henkilökohtaista suhdetta siihen alueeseen, mitä hän muokkaa.”

”Ylipäättään ollaan järjestetty niinku kaavotuksesta [kuulemistilaisuuksia kaupunkilaisille], ja kaupunkihan järjestää myös omat kaavatilaisuutensa, mut ne on hyvin niinku se, heidän lähtökohista käsin, niin kun suunniteltuja.”

Yhteisöllisyyden rapautumisen ja yhteisössä esiintyvien sisäisten jännitteiden lisäksi turvallisuuteen vaikuttavat monet konkreettiset asiat, jotka saavat erilaisia muotoja eri puolilla Suomea ja vaihtelevasti taajama- ja haja-asutusalueiden välillä. Toisin kuin taajamissa ja kaupungeissa, haja-asutusalueilla julkisten palveluiden menettäminen ja yhdyskuntainfrastruktuurin haavoittuvuus koettiin turvallisuudentunnetta huonontavina asioina.

H1: *”Kylhän se on taas näitä pienen paikkakunnan semmosta yhteisöllisyyttä. Kylmä ainakin uskallan ja toivon voivani luottaa lähiympäristöön, että ne on...”*

H2: *”Ainoo, mist asti tulee poliisi, jos tarvitaan? Et tos...”*

H3: *”Ambulanssi.”*

”Pitkät sähkökatkot esimerkiksi on ihan mahdollisia.”

Ympäristöasioiden parissa toimivat nostivat esiin luonnon tuhoutumisen tai ympäristön pilaamisen merkityksen turvattomuuden aiheuttajana. Ympäristöasioissa on usein vastakkain ristiriitaisia kaupallisia, ympäristönsuojelullisia ja jopa valtion sisäiseen ja ulkoiseen turvallisuuteen liittyviä intressejä. Näissä yhteyksissä julkinen valta nähtiin helposti kaupallisten ja ”yhteiskunnan kokonaisuuteen” liittyvien intressien puolustajina kansalaisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden kustannuksella.

”Lähiluonnon turvaamiseksi on ollut yhteistyötä monien järjestöjen kanssa. Viranomaiset ovat enemmänkin tuhoamassa lähiluontoa (--). Lähimetsien rakentamisen suhteen poliisi ja kaupunki ovat niin sanotusti väärällä puolella.”

”Toisaalta lähimetsiä uhkaava rakentaminen ei ole väistynyt, vaikka yhteisö onkin, mutta ehkä se ei ole tarpeeksi vahva. Se on liian löyhä. Yksittäisiä tapahtumajärjestäjiä vastaan me-henki riittää, mutta jos vastassa on julkinen väkivaltakoneisto, niin me-henki kilpistyy. Instituutioiden valta on vahva.”

”Tota niin, nämä työmaaolosuhteet ja muut on ollu aika kehnot varsinkin ympäristön kannalta. Ja tuota ylipäätään, kun on hirmu iso työmaa, niin siellä on aina omat riskinsä, ja sitten kaikki nämä lieveilmiöt, mitä tulee tämmösen ison hankkeen myötä, niin ne lieveilmiöt nimenommaan - tulee semmosia ihmisiä, jotka niinku piut paut välittää tästä yhteisöstä ja tästä paikasta ja alueesta, nii ne voi tehdä ihan mitä vaan. Mitä se niille kuuluu, mitä me niistä välitetään. Ei ne välttämättä halua ollenkaan suhtautua sillai, että että me nyt otetaan teidät huomioon (--). Vaan monasti tuntuu, et se asenne on enemmän semmonen, että me tullaan tänne semmoseen työhön, että väistykää te. Ja kuntakinhan on vähän suhtautuu sillä tavalla, et väistykää, nyt tänne tulee niinku niin paljon uusia ihmisiä asumaan, ja tulee niin paljon työntekijöitä ja muuta. Elikkä tota siinä mielessähän on kovastikin taisteltu, että tää nykyisten asukkaiden turvallisuuden puolesta, että sehän on ihan selvä asia, että ei elämä oo enää täällä turvallista siinä mielessä, kun se on ollu tähän asti, jos jos se tossa nyt lähtee menee sillä lailla niinku ne suunnittelee.”

4.2. Asuin- ja elinympäristön vaikutus turvallisuuden kokemiseen

Asukkaiden kokema turvattomuus voi myös liittyä suoraan asuinympäristöön, niin rakennettuun kuin luonnonympäristöönkin. Haja-asutusalueilla luonnonympäristöä ei yleensä koeta uhkaavana, vaan päinvastoin viihtyisyyttä, henkilökohtaista turvallisuutta ja elämänlaatua parantavana asiana. Intiimi suhde oman alueensa luontoon antaa kimmokkeen toimia sen puolesta.

”Mutta tää taas johtaa siihen, että oman henkilökohtasen turvallisuuden taehan on, on luonto. Elikkä, ja se on turvattu kuolemaan asti, koska ihminen on osa luontoo. Ja jos sen sais syleilyä omaan elämäänsä, niin toisaalta pelot ja ja myös ne turvattomuudet poistuvat. Maailma on hyvä, ei se oo huono paikka, vaan maailma on hyvä.”

”Niin tota se on nimenomaan paikallista, eli eli en, en niinku vois kuvitella toimivani vaan niin kun... jonkun pelkästään jonkun yleisen universaalin luonnon tai universaalin maapallon vuoksi. Vaan niin kun et, et jos mulla ei olis mitään henkilökohtasta suhdetta ja kokemusta mistään luonnosta ympärillä ja lähellä (--), niin mun olis aika vaikee toimia. Eli eli, kyl nimenomaan se toimintaan... ajava voima tulee siitä, että niin kun tuntee sen seudun ja sen ympäristön, missä on et... jollain tavalla on joku suhde siihen, että aikanaan ylipäätään kiinnostus luontoon on heränny nimenomaan sen henkilökohtasen kokemuksen ja suhteen kautta.”

Taajamissa turvalliseksi koetaan haastattelujen perusteella sellainen ympäristö, jossa inhimillisen

elämän eri sfäärejä sekä taajaman toimintoja sekoitetaan keskenään. ”Nukkumalähiöitä” pidetään jossakin määrin ongelmallisena, sillä niissä voi haastateltavien mielestä olla turvatonta etenkin silloin, kun ihmisiä on vähemmän liikkeellä. Hyvänä ajatuksena pidettiin, että alueelle sijoitettaisiin sekä asumista että liikekiinteistöjä. Erityisesti kaupallisten toimijoiden sijoittamisen asuinalueille katsottiin lisäävän sekä asumisviihtyisyyttä että turvallisuutta.

”Perinteinen turvallisuusaspekti mun mielestä ratkastaan parhaiten sillain, et tehdään viihtyisiä asuinalueita, joissa (--) ihmiset viihtyy ja liikkuu ulkona myöskin niin kun, niin kun periaatteessa joka vuorokauden aikaan (--). Missä niin kun ihmiset voi (--) viettää niinku periaatteessa koko päivän. Et siellä on työpaikat ja asunnot ja palvelut niin kun sekotettuna. Et kyllä tällanen tuo, tuo turvallisuutta. Ja sanon vielä sen, että myöskin kaupallinen toiminta tuo sitä turvallisuutta, koska heidän intressissään on pitää se oma alueensa rauhallisena, että siellä viihtyy asiakkaat (--). Niin kyllä tällainen niinku, niinku vetoimainen kaupallinen keskusta ja kaupalliset lähiöt, (--) on niitä, jotka tuo turvallisuutta.”

”Että siin on tosiaan just tää, että jos rakennetaan, rakennetaan aluetta, mis on kauppoja ja muuta, niin se lisää sitä turvallisuutta, koska siel liikkuu enemmän ihmisiä.”

Turvalliseksi koetulla asuinalueella voidaan myös päästä eroon niin kutsutusta nimby (not in my backyard) -ajattelusta. Alun perin epätoivottuina pidettyjen asukkaiden onnistunut sijoittaminen alueelle voi olla koko yhteisöä voimaannuttava kokemus, joka lisää sen sisäistä koheesiota ja näin kasvattaa sosiaalista pääomaa.

”(--) päihdekuntoutujien asuntola on tohon, joka on yleensä (--), niinku siit tulee tällainen nimby-juttu. Ja meilläkin niinku säikähti ihmiset sitä, ja nous mekkala, kun XX-lehti teki semmosen jutun, mis oli semmonen, semmonen filis, et ne on kirvesmurhaajia (--). Ja sit kun sitä käytiin niinku purkamaan, me saatiin kuitenkin niinku tän asukasliikkeen enemmistö hyväksymään se hanke, ja ja tota sit kun se onnistu, ja siit ei tullu mitään ongelmia, niin sit se kovaäänisin vähemmistökin on jälkeenpäin sanonu, että ihan oikein, että se tuli, ja ja niinku se oli tosi integroiva prosessi.”

Edellä olevassa tapauksessa asukasaktiivien suorittama lobbaaminen johti lopulta yhteisön vahvistumiseen. Samanlaisen ongelman edessä ollaan monilla paikkakunnilla, joille on sijoitettu tai esitetään sijoitettavaksi pakolaisten vastaanottokeskuksia. Vaikka edellinen esimerkki on vain yksittäinen tapaus, samantyyppinen ennakkoluuloton ja asukaslähtöinen tapa ratkaista ongelmia voisi toimia myös vastaanottokeskusten kohdalla. Oleellista on, että asukkailla on mahdollisuus käydä avointa kriittistä keskustelua ja että he kokevat tulleen aidosti huomioon otetuiksi.

Avoimeen keskusteluun perustuvia yhteisöllisiä päätöksiä kunnioitetaan, vaikka osapuolet olisivat alun perin eri mieltä itse asiasta (Rättilä & Rinne 2016).

Paitsi alueen asukkaat, myös itse rakennettu ympäristö vaikuttaa turvallisuudentunteeseen. Taajamien asukkaiden mielestä turvattomuutta aiheuttavat erityisesti vaarallisiksi koetut liikennejärjestelyt. Asukkaiden huoli on oikeutettu, kun ajatellaan, että liikenteessä kuolee vuosittain satoja ja loukkaantuu tuhansia ihmisiä¹¹.

Haastateltavat toivat esiin, että joskus asukkaiden vakiintuneet tavat (esimerkiksi kaikkien tuntemien oikopolkujen käyttäminen) saattavat olla ristiriidassa virallisten liikennesääntöjen ja -järjestelyjen kanssa. Monet toivoivat, että kunta ottaisi liikenteen suunnittelussa paikallisten asukkaiden käytännöt paremmin huomioon.

"(--) yks mikä, mikä sitten tota turvallisuusasiasta kun on keskusteltu, niin tuo liikenneturvallisuus on jonkun verran ollu esillä ja noi vanhusten, vanhusten osalta, että tossa muun muassa keskustelua siitä suojatien paikasta. (--) Suojatie on väärässä paikassa, että kun he on tottunu oikasemaan semmoselta kohtaa, missä ei oo suojatietä, kun se on lyhin reitti. Ja sitten kun siin on linja-autopysäkki vielä tullu uusi liikennejärjestelyjen takia, niin tuota, se on aiheuttanut semmosta turvallisuudentunteen niinku heikkenemistä, koska [naurahtaa], koska suojatie on väärässä paikassa. Ja sitten siitä tulee justiin, bussi sattuu olemaan siinä pysäkillä siinä vaiheessa, kun pitää ruveta ylittään sitä katua. Että tämmösiä yksittäisiä tapauksia on kyllä sitten keskusteltu."

Liikennejärjestelyihin liittyy niin ikään huoli lasten ja koululaisten turvallisesta tienkäytöstä. Haastateltavat suhtautuivat kuitenkin positiivisesti mahdollisuuksiinsa vaikuttaa tähän turvattomuuden aspektiin. Lapsiin liittyviä liikenneturvallisuusasioita on helppo perustella päätöksentekijöille vaikkapa sillä, että lapset ovat liikenteessä heikompia osapuolia tai ylipäättään suojelua tarvitsevia "olentoja".

"Turvallisuuteen voidaan vaikuttaa, sanotaan nyt jotakin lasten kouluteitä ja tämmösiä täällä paikallisesti. Minäkin tiedän näitä, näitä juttuja, että että on vaikuttanu ihmisten aktiivisuus tämmösissä asioissa. Joku, joku tiealue, joku tiealuepätkä voidaan, voidaan tehdä turvallisemmaksi ja niin edelleen."

"Mukulii mukulii, mukulat on kivoi."

Haastateltavien mukaan kova liikenne aiheuttaa turvallisuudentunteen heikkenemistä. Tämän vuoksi asukasaktiivit toivovatkin liikenne- ja suunnitteluviranomaisten olevan tarkkoina ja kuuntelevan asukkaiden mielipiteitä jo asioiden valmisteluvaiheessa.

¹¹ Esimerkiksi 2015 liikenteessä kuoli 257 ja loukkaantui 6373 henkilöä.

”Et jos me rakennetaan moottoriteitä ja leveitä katuja, missä ajetaan kovaa, niin siellä sattuu enemmän onnettomuuksia, niinku vakavia onnettomuuksia (--). Mutta niinku selkeästihän tollasellakin, et jos koko keskustassa (--) laskettais niit ajonopeuksia ja muuta, niin niin tota sillä olis vaikutusta tällaseen turvallisuuteen. Mut ei siitä juuri käytännössä puhuta. Et se, mistä täällä puhutaan, on se, et nyt kun ei ole tätä yhtä parkkipaikkaa tässä liikkeeni edessä, niin minä menen konkurssiin [hymähtää]. Mikä on must niin kun aivan naurettava argumentti.”

Paitsi välittömiä vaaroja, liikenne aiheuttaa myös välillisiä uhkia. Monet haastateltavat nostivat esiin huolen siitä, että runsas – ja monien mielestä turha – autoilu aiheuttaa terveysongelmia. Liikenteen pienhiukkaset ja etenkin keväisin kaupungeissa vitsaukseksi äityvä katupöly koettiin terveysriskinä. Myös monet tutkimukset todistavat asukasaktiivien huolen aiheelliseksi (ks. Salonen & Pennanen 2015).¹²

”Sitten terveydellinen turvallisuus (--), että mitä vähemmän, ja niin kun mitä pienemmillä nopeuksilla autot ajaa tuolla keskustassa, niin sitä vähemmän tääl on näitä pienhiukkasia ja ja sepeliä. Ja ja nyt on ollu niinku erityisen huono kevät niinku tän ilmanlaadun kannalta. Niin tota ihmisten turvallisuus lisääntyy myös sitä kautta, että täällä on niinku vihreempää ja vehreempää, ja useimmat ihmiset tulee pyörällä, kävellen joukkoliikenteellä keskustaan, missä suurin osa ihmisistä kuitenkin viettää aikaansa. Elikkä kyllä tää niinku terveys, turvallisuus sinänsä tässä keskustasuunnittelussa ja kaupunkisuunnittelussa pitäis niinku nostaa ihan tikunnokkaan.”

Haastateltavat toivat esiin myös suomalaisten alkoholinkäyttöön liittyvät turvallisuusongelmat. Alkoholikäyttäytyminen ei tästä näkökulmasta ole vain ihmisten yksityisasiasia, vaan sillä voi olla heijastusvaikutuksia koko asuinalueella koettuun turvallisuuteen. Humalaisten häiriökäyttäytyminen aiheuttaa toisinaan vaaratilanteita, joista sivulliset voivat joutua kärsimään.

H1: *”Yks semmonen turvallisuusriski on alkoholismi. Tää on tota noin niin jotenkin tämmönen aika, tääl on varmaan paljon paljon tota noin niin semmosii koiraa hoitavii poikamiehii, nimenomaan mäyräkoira on se suosikkimerkki ja noin...”*

H2: *”Et tarvitaan mukulia ja rouvii...”*

H3: *”Mukulia ja muijii tarvittais tänne...”*

H1: *”Oikeesti se on, puhutaan kansallisesta turvallisuuskeskustelusta, niin kyllä alkoholismi yks aika aika tota noin niin... suuri, suuri tota turvallisuusriski Suomessa. Et kannispäin ajaa autol, ja ja pojat tota noin niin tappelee, se oli mun pullo ja... Semmost voi sattuu.”*

¹² Ks. myös <http://www.hengitysliitto.fi/fi/sisailma/ulkoilma/ilmansaasteet/hiukkaset>

Haja-asutusalueiden asukasaktiivit korostivat myös perustarpeiden turvaamisen merkitystä. Ruokaturvallisuus ja elintarvikeomavaraisuus nähtiin potentiaalisina ongelmina, joihin on syytä varautua. Syrjäseuduilla ruokahuollon toimivuus ei ole poikkeusoloissa mitenkään varmaa.

”Ruokaturvallisuuden, tai että se että meil on rysät, nuotat, verkot, niin jos oletetaan, että vaikka kuukaudeks XX:llä katkeaa jostain syystä polttoaine ja kaupparesurssi, me voidaan kuitenkin jossain määrin tuottaa ruokaturvallisuutta. Joka palautuu taas siihen XX-jokeen, että meil on puhtaat vedet, joissa kaloja elää, niin silloin meillä on ruoka-autonomia ja ruokaturvallisuutta kriisiaikoina [rykii]. Joten ne kaikki liittyy sillä tavalla yhteen.”

5. Ajatuksia yhteistyöstä viranomaisten kanssa

Eräs kansalaisia tällä hetkellä huolettava tekijä ovat turvallisuusviranomaisten toimintaan kohdennetut valtiontalouden säästöt, jotka ovat näkyneet esimerkiksi poliisiasemien lakkauttamisina ja poliisien määrän vähentämisenä¹³. Asukkaiden näkökulmasta ongelmana on, että resurssien niukentuminen lisää alueellista epätasa-arvoisuutta. Resurssien vähetessä poliisi ei voi taata etenkin haja-asutusalueiden asukkaille samanlaisia viranomais- ja turvallisuuspalveluja kuin tiheään asuttujen alueiden asukkaille (ks. Järg-Tärno 2015).

Tämä saattaa olla yksi syy siihen, että asukkaiden omatoimisuus turvallisuuskysymyksissä on lisääntynyt ja että toisaalta julkinen valta kannustaa kansalaisjärjestöjä yhä aktiivisemmin arkiturvallisuuden kohentamiseen. Suosittuja toimintamalleja ovat muun muassa eksyneiden etsintäpartiot, pienten koululaisten vapaaehtoiset saattajat ja koulujen päättäjäisjuhlien vanhempainpartiot. On silti muistettava, että turvallisuuspalveluja ei voida kokonaisvaltaisesti ulkoistaa kansalaisyhteiskunnalle. Päävastuu palveluista kuuluu aina turvallisuusviranomaisille.

Haastateltujen suhtautuminen viranomaisiin ja viranomaisyhteistyöhön oli kahtalaista. Yhtäältä se nähtiin mahdollisuutena parantaa alueen turvallisuutta sekä keinona olla mukana vaikuttamassa alueen asioihin.

”Yhteistyötä on ensisijaisesti kaavoittajan ja kaupunkisuunnittelun kanssa. Yhteistyön muoto on lähinnä keskustelu asiantuntijan alustuksen pohjalta.”

”Tähän turvallisuuskeskusteluun niin kun ihan pintatasolla liittyy tosiaan tämmönen, et me toimitaan eri tavoilla viranomaisten ja palolaitoksen ja rajavartiolaitoksen ja

¹³ Poliisin toiminta- ja taloussuunnitelma 2016–2019 ja tulossuunnitelma 2015. Poliisihallitus POL-2015-3384.

näiden sähköyhtiöiden kanssa avustavana ryhmänä, osallistutaan koulutuksiin, ensiapukoulutuksiin.”

Näissä tapauksissa asukkaat kokivat yhteistyön viranomaisten kanssa myönteisenä. Haastateltujen mukaan heidän apuaan ja paikallisten olojen asiantuntemustaan arvostetaan, mikä tuntuu palkitsevalta ja kannustaa yhteistoimintaan.

Toisaalta viranomaiset nähtiin myös uhkaksi kansalaisten turvallisuudelle, etenkin silloin kun aktiivit toimivat sellaisten ongelmien parissa, joihin liittyy julkisen vallan tai merkittävien taloudellisten toimijoiden intressejä, kuten edellä kävi ilmi. Viranomaisten epäiltiin seuraavan sellaisia henkilöitä, jotka toimivat jossakin kiistanalaisessa asiassa valtion tai jonkin muun vallakkaan taloudellisen toimijan etuja vastaan. Haastatellut kokivat, että valtio näkee talouskasvun ja mahdolliset uudet työpaikat ensisijaisina, ja epäilivät, että aktiivien toimintaa tarkkailemalla viranomaiset pyrkivät pitämään huolen siitä, etteivät nämä asetu tärkeiden intressien tielle. Pahimmillaan aktiiveja on jopa painostettu lopettamaan toimintansa.

”Mutta niin no, sitten on vielä tietysti kaikki tämmöset niinku tietoturvajutut ja muut. Ni valitettavasti, tuota, näitä tämmösiä todennäköisiä tietoturva, no siis ongelmia on ollu sen kanssa, että kylhän meitä seurataan. Ja sehän nyt jollakin tavalla on, mä sanosin kyllä, että me ei koskaa tehdä mittään laitonta, ja tota kaikki on sillä tavalla julkista, että vaikka nyt kuka kuuntelee meidän puhheita, niin ei meillä oo sillai mitään salattavaa, ku se on avointa. Mutta, tuota, eihän se mukavalta tunnu, että tietää sen, että meidän keskusteluja kuunnellaan ja sähköposteja...”

Haastattelija: *”Kuka sitä tekee?”*

”Eihän sitä voi nimetä eikä tietää, mut voi vaan arvailla. Ja sitten, tota, ensin nämä, mä en itekään uskonu sitä. Joskus kävi niinku mielessä, että no, ehkä ehkä, tota, niin varmaan niitä kiinnostaa, ja muuta. Mutta sitten on tullu monelta eri taholta se viesti ihan suoraan, että että, tuota, kyllä teitä pystytään seuraamaan ja seurataan. Ni jollakin tavalla se tulee vähän semmonen turvaton olo, ja just se, että kun ei tiää, että kuka seuraa. Mut tuota, sitten mä oon aatellu, että niin kauan, kun se ei haittaa tavallaan semmosta normaalielämää, ni seuratkoot.”

”Ja toisaalta yhteiskunnan ne voimaministeriöt ja väkivaltakoneiston käyttäjät, jotka saattavat vaikka toisinajattelua kokea joko Venäjällä tai Suomessa uhkana, ne valvovat vaikka omia kansalaisiaan tai eivät luota siihen, että julkinen keskustelu on hyvää tai kritiikki heitä kohtaan on hyvää. (--) Meidänkin valtion väkivaltarakenteissa on todella rajuja tahoja, joita kiinnostaa kovasti sellainen julkinen puhe, toiminta tai ajattelu, joka asettuu konsensusta tai valtion intressejä vastaan. Vaikkapa saamelaiset, koska saamelaismaa- ja vesioikeuksien takanahan on tietenkin uhka valtion resurssille. Joten tämmöset tahot eivät aiheuta pelkoa, mutta ne tuovat siihen turvallisuusajatteluun semmosta mukavaa värinää, joka pitää talvi-

iltana lämpimänä. Koska, tota, vaikka niistä kauheen moni suomalainen ei tiedä eikä niitä koeta olevan ehkä olemassakaan, mutta ne on hyvin olemassa, ja ne on hyvin totta.”

Haastateltavat eivät olleet lainkaan varmoja toimintansa vaikuttavuudesta viranomaisiin päin eivätkä siitä, miten kansalaisten osallistuminen ilmenee tutkimuksissa. Tästä huolimatta he kokivat toimintansa ja vaikuttamispyrkimyksensä tärkeiksi.

”Emme me tiedä, minkä paljon, miten paljon me kyetään vaikuttamaan. Mutta me tehdään tätä, koska ei voida olla vaikuttamatta, koska ei voida olla hiljaa. Ja Suomessa kuitenkin tällä hetkellä, niin ei vielä kovin pahasti ole tilanteet, ei ole vielä kovin pahasti asiat aktivismin suhteen. Eli eli, ei ole vaarallista vastustaa jotain asiaa.”

6. Lopuksi

Kaikkia haastattelemiamme asukasaktiiveja yhdisti halu olla mukana vaikuttamassa elinympäristöönsä ja yhteisöönsä ja sitä kautta myös omaan turvallisuuteensa. Aktiivit kokivat paikallisuuden tärkeänä voimavarana ja toiminnan motivoijana. Etenkin yhteisöllisen koodin nähtiin helpottavan epäkohtiin tai häiriökäyttäytymiseen puuttumista.

”Sit on tää katutaidejuttu, jolla tehdään niinku viihtysää ympäristöön, joka lisää turvallisuudentunnetta. Sit erilaiset kaupunkitapahtumat ja elävä kaupunkikuva, niin lisää sitä turvallisuudentunnetta (--).”

”Et ihmiset voi kokoontua vaikka siihen kukka-aidalle. Ja ne tutustuu toisiinsa, ja ne tulee, ja jos sä ite oot istuttamassa vaikka niitä kukkasia, niin sulle tulee niihin joku suhde, niin niin se ehkä luo semmosta tietynlaista turvaa kaupunkiin. Ja yks asia on se, että kun ne kolmatta vuotta nyt on ne siinä aidalla nää kukat eri istutusaloissa ja niitä kauhean vähän on sit lopulta tuhottu, niin me niinku luotetaan, et tavallaan et me niinku halutaan luottaa ihmisiin, et me annetaan ikään kun tää heille näin ja sitten ihmiset on luottamuksen arvoisia.”

”Must se tuottaa siis sellasta juttua näin aidosti, että öö niinku että ollaan katotaan vähän niinku ympärillekin (--). Et on matalampi kynnyks puuttua, jos tuol on vaikka joku lapsi hukassa tai kuuluu jotain ihmeellisiä ääniä, ku tuol on mäiske käynnissä, niin mennään kattomaan, et kuka siel bussipysäkkiä rikkoo, ja tän tyyppist touhua, ja ei niinku se voi tuottaa siis negatiivisia juttuja, jos se johtaa tämmöseen käyttäyskulttuuriin tai naapurikyttääjyyteen tai tai kodinturvajoukkoihin, mut niinku meillä ainakaan se ei oo siihen johtanu, vaan mun mielest positiiviseen puuttumiseen, kun koira juoksee irrallaan, niin mietitään, et apua et niinku missähän sen emäntä on sit niinku, mun mielest tää on niinku ja tää synnyttää siis tämmönen riittävän iso yhteisöllisyys ja koheesio sitä niinku oikeesti kattelee ympärilleen.”

Kaikista haastatteluista nousi esiin itse tekemisen eetos ja ylpeys omasta toiminnasta. Aineiston perusteella asukasaktiivit toivovat lopulta aika yksinkertaisesti, että asukkaita kuultaisiin suunnittelussa ja päätöksenteossa nykyistä enemmän ja aikaisemmassa vaiheessa. Tämä toive antaa hyvän pohjan kehittää sekä asukasaktiivien ja paikallisten järjestöjen keskinäistä yhteistyötä että asukkaiden ja kunnan välistä kumppanuutta. Pohdinta siitä, mitä nämä yhteistoiminnalliset keinot ja muodot ovat, jää tämän raportin kysymyksenasettelun ulkopuolelle.

On kuitenkin hyvä kiinnittää huomiota siihen, että asukkaiden kokemuksen mukaan he itse tietävät parhaiten, mitä heidän asuinalueillaan tarvitaan ja miten alueita tulisi kehittää siten, että ihmiset viihtyvät, voivat hyvin ja kokevat elämänsä turvalliseksi. Omalla toiminnallaan asukasaktiivit pyrkivät aristoteelisen eetoksen mukaisesti tuottamaan hyvän elämän, *eudaimonian* ([εὐδαιμονία](#))¹⁴ edellytyksiä.

”Ja sit niitä pitäis pystyy sit sillä pienellä alueella jotenkin puimaan. (--) Ja sit mä varmaan purkasin noit valtionkin koneistoi, siis kylhän mä nyt oon visioinu, että meillä valtio hoitaa kohta enää niinku siis turvallisuuspolitiikan, ehkä lainvalvonnan ja oikeuden, oikeuslaitoksen ylläpidon. Ja loppu sit päätetään paikallisesti.”

Paikallisen asukasaktivismiin motivoituminen peilautuu mielenkiintoisesti muuhun kansalaisvaikuttamiseen. Asukasaktivismiin tapaisessa toiminnassa pienetkin onnistuneet projektit ja tempaukset vahvistavat uskoa itseän, lisäävät ryhmäkuulumisen tunnetta sekä vahvistavat omaa ja toimijakollektiivin julkista identiteettiä. Pienimuotoinenkin yhdessä tekeminen luo ja vahvistaa paikalliseksi koettua identiteettiä.

Samanlaisia huomioita on tehty myös muusta kansalaisaktiivisuudesta ja sen vaikutuksista. Esimerkiksi brittiläinen sosiaalipsykologi John Drudy on tutkimusryhmineen (2005) tarkastellut, mikä tekee ympäristöaktivistien toiminnasta palkitsevaa. Aktivistien haastatteluista kävi ilmi, että onnistumisen kokemuksilla on suuri toimintaa motivoiva merkitys. Aktivistit kertoivat voimaantuneensa (*empowerment*), vaikka ulkopuolisen silmin heidän toimintansa tulokset olisivat jääneet varsin laihoiksi. Heidän mukaansa jo vaikkapa yhden lapion kähveltäminen protestoinnin kohteena olevan moottoritien työmaalta tuntui menestykseltä ja tuotti palkitsevan kokemuksen. Vaikka suomalaiset asukasaktiivit eivät harrastakaan kähveltämistä tai näyttävää julkista protestointia (pieniä mielenosoituksia kylläkin), toiminnan mielekkyys ja pienet onnistumisen kokemukset motivoivat heidänkin toimintaansa.

¹⁴ Ks. <http://www.britannica.com/topic/eudaimonia>

Paikallinen asukasaktivismi, sen enempää kuin mikään muukaan oma-aloitteinen kansalaistoiminta, ei toki voi korvata turvallisuuden hallinnassa viranomaistoimintaa. Tällaista kukaan ei edes epäile. Sen sijaan asukasaktivismi voi tuoda esiin näkökulmia, jotka ovat ihmislähtöisempiä ja moniarvoisempia kuin julkisen vallan tavat lähestyä turvallisuutta.

Asukasaktivismia kannattaa tässä mielessä hyödyntää. Se on hallinnon kannalta edullinen tapa vaikuttaa turvallisuuteen myönteisesti. Olipa kyseessä sitten epämuodollinen pop up -tyyppinen toiminta tai jo etabloituneiden asukas- ja kyläyhdistysten harjoittama vaikuttaminen, asukasaktivismiin hyväksyminen kuntapäätäjien ja viranomaisten yhteistyökumppaniksi saattaa parhaassa tapauksessa lisätä koko kuntademokratian legitiimiyttä.

Eräs kehittämisen arvoinen yhteistyön malli voisi olla Rovaniemen aluelautakuntamallin mukainen resurssien allokointi alueille asukasaktiivien käyttöön, mitä toivottiin asukasaktiivien haastatteluissa kautta linjan. Ideana on, että asukkaat saisivat käyttää resursseja itsenäisesti asuinympäristönsä viihtyvyyden ja turvallisuuden parantamiseksi, jolloin paikalliset olot ja erityispiirteet tulisivat parhaiten huomioiduiksi. Toimintaedellytysten ei kuitenkaan aina tarvitse olla rahaa. Ne voivat olla myös toimitiloja, materiaalista tukea ja välittäjähenkilön (koordinaattorin tai hanketyöntekijän) työpanosta.¹⁵ Naapuriapu-työryhmän Suositukset-reportissa (2014) esitetty toimintaosallisuuden ajatus on myös hyvä lähtökohta asukasaktivismiin toimintamuotojen kehittämiseksi.

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että yhteistyön kehittäminen asukasaktivismiin ja päätöksenteon välillä edellyttää ajattelutavan muutosta. Ainakin seuraavat muutokset ovat tarpeen:

1. Päätöksentekijät kunnioittavat ja ottavat päätöksissään huomioon asukkaiden oman paikallistuneen kokemustiedon.
2. Paikallista asukastoimintaa ei nähdä virallisen politiikan täydentäjänä ja harmittomana apulaisena, jolle voidaan sysätä julkisen hallinnon tehtäviä.
3. Vilkas moniarvoinen ja -muotoinen kansalaisaktivismi tunnustetaan oleelliseksi osaksi tervettä, hyvin toimivaa demokraattista yhteiskuntaa.

¹⁵ Vrt. Kuntakysely yhteistyöstä kolmannen sektorin kanssa 2015.

4. Hyväksytään, että kaikki päätöksentekoa kritikoiva toiminta ei aina ole turhanaikaista valittamista ja vaihtoehdotonta muutosvastarintaa.¹⁶

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan päätellä, että paikallisella asukasaktivismilla on yhä suurempi merkitys asukkaiden kokemalle turvallisuudelle. Se vaikuttaa turvallisuuteen myös silloin, kun toiminnan varsinaisena tarkoituksena ei ole ollut turvallisuuden tuottaminen. Yhteisöllisyyden ”sivutuotteena” syntyy turvallisempaa elinympäristöä ja turvallisuudentunnetta lisääviä sosiaalisia käytäntöjä. Arkiturvallisuutta rakentaa parhaiten se, että asukkaat tuntevat asuinympäristönsä omaksi kodikseen ja välittävät siitä yhdessä. Haastateltavien sanoin:

”Ihminen on osa luontoa, ja jos sen sais syleilyä omaan elämäänsä, niin toisaalta pelot ja ja myös ne turvattomuudet poistuvat. Maailma on hyvä, ei se oo huono paikka, vaan maailma on hyvä.”

”Yhteisöllisyys ja elävä kaupunki vahvistaa sekä turvallisuutta että turvallisuuden tunnetta. Jos ja kun aktivismilla vahvistetaan yhteisöllisyyttä sekä tehdään kaupungista elävää, turvallisuusvaikutukset tulevat mukana.”

¹⁶ Ks. Kuntasäpinää 2015 -tutkimusblogi.

Lähteet

Baylis, John. 2001. International and global security in the post-cold war era. Teoksessa Baylis, J., Smith S. & Owens, P. (toim.) *The Globalization of World Politics: An introduction to international relations*. 2. painos, 253–276.

Drudy, John & Cocking, Christopher & Beale, Joseph & Hanson, Charlotte & Rapley, Faye. 2005. The phenomenology of empowerment in collective action. *British Journal of Social Psychology*, 2005: 44, 309–328. Luettavissa:

<http://www.sussex.ac.uk/affiliates/panic/Drury%20et%20al%202005.pdf>

Durkheim, Émile. 1980. *Uskontoelämän alkeismuodot*. Helsinki: Tammi.

Emmelin, Maria & Eriksson, Malin. 2012. Kan socialt kapital byggas in i våra bostadsområden och därmed förbättra invånarnas upplevda och mentala hälsa? Ett diskussionsunderlag framtaget för Kommission för ett socialt hållbart Malmö. Luettavissa:

<http://malmo.se/download/18.1558e15e13973eeaa0e8000259/1383647138259/Socialt+kapital+i+bostadsomr%C3%A5den+Emmelin.pdf>

Hengitysliitto. Hiukkaset. Luettavissa:

<http://www.hengitysliitto.fi/fi/sisailma/ulkoilma/ilmansaasteet/hiukkaset>

Järg-Tärno, Regina. 2015. Haasteet ja ratkaisut Ruotsin haavoittuvilla alueilla. Haaste 4/2015.

Kaupunkiaktivismi-tutkimusprojekti. <https://kaupunkiaktivismi.wordpress.com/>

Kuntakysely yhteistyöstä kolmannen sektorin kanssa. Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta 2015. Luettavissa:

http://www.oikeusministerio.fi/kane/material/attachments/kane/uusikansio_3/jQ6XDNbsP/Kuntien_ja_kolmannen_sektorin_kumppanuus.pdf

Kuntasäpinää 2015 -tutkimusblogi. <http://kuntasapinaa2015.vuodatus.net/?page=2>

Maahanmuuttovirasto. Turvapaikka- ja pakolaistilastot. Luettavissa:

http://www.migri.fi/tietoa_virastosta/tilastot/turvapaikka- ja_pakolaistilastot

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan mielipidemittaus suomalaisten turvallisuuskäsityksistä. Luettavissa:

http://www.defmin.fi/tehtavat_ja_toiminta/viestinta/maanpuolustustiedotuksen_suunnittelukunta_mt/mielipidetutkimukset/suomalaisten_mielipiteita_ulko- ja_turvallisuuspolitiikasta_maanpuolustuksesta_ja_turvallisuudesta.7638.news

Manne, Gerell. 2013. Bränder, skadegörelse, grannskap och socialt kapital. Malmö University Publications in Urban Studies (MAPIUS) 11. Luettavissa: <http://polisen.azurewebsites.net/wp-content/uploads/2013/07/131023-GERELL-brander-och-skadegorelsen.pdf>

Naapuriapu Suomessa. 2014. Asukkaiden mahdollisuudet osallistua oman asuinalueensa turvallisuutta ja viihtyisyyttä lisäävään työhön. Naapuriapu-työryhmän suositukset rikosentorjuntaneuvostolle 2014. Luettavissa:

http://www.setlementti.fi/@Bin/536435/NAAPURIAPU_SUOMESSA_SUOSITUKSET_23_5_2014.pdf

Poliisin toiminta- ja taloussuunnitelma 2016–2019 ja tuloussuunnitelma 2015. Poliisihallitus POL-201S-3384. Luettavissa:

https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/30223_Poliisin_toiminta- ja_taloussuunnitelma_2016-2019_ja_tulossuunnitelma_2015_2.pdf?74d4d1ecab62d288

Putnam, Robert (with Robert Leonardi and Raffaella Y. Nanetti). 1993. Making democracy work: Civic traditions in modern Italy. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Putnam, Robert. 2000. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. New York: Simon & Schuster.

Rättilä, Tiina & Rinne, Jarmo. 2016. Kuntademokratia kaksilla raiteilla. Kunnallisanalan kehittämissäätöön julkaisu. Luettavissa: <http://kaks.fi/tutkimusjulkaisut>

Salonen, Raimo O. & Pennanen, Arto. Pienhiukkasten vaikutus terveyteen. Tuloksia ja päätelmiä teknologiaohjelmasta FINE Pienhiukkaset – Teknologia, ympäristö ja terveys. Helsinki, TEKES. Luettu 1.10.2015. Luettavissa: https://www.tekes.fi/globalassets/julkaisut/fine_terveys.pdf

Sutinen, Teija. 2015. Maahanmuutto ravistelee suomalaisten me-henkeä – pitäisikö suomalaisuuden rajat piirtää uudestaan? Pääkirjoitus. Helsingin Sanomat 8.10.2015. Luettavissa: <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1444189836310>

Tilastokeskus. Tieliikenneonnettomuustilasto 2015. Luettavissa: http://www.stat.fi/til/ton/2015/12/ton_2015_12_2016-01-21_tau_002.fi.html

Tönnies, Ferdinand. 1935 [1887]. Gemeinschaft und Gesellschaft. 8. verb. Aufl. Leipzig: Buske.

Liite 1/Haastattelut

1. Tampereen luonnonsuojeluyhdistys/taitopankki (Tampere 19.2.2015)
2. Myyrmäki-liike (Vantaa 27.2.2015)
3. Hyvinvointia Huhtasuolle / Huhtasuon asukasyhdistys (Jyväskylä 5.3.2015)
4. Kähärin alakoulun vanhempainyhdistys (Turku 19.3.2015)
5. Pro Hattutemppu (Tampere 24.3.2015)
6. Jukajoki-liike (Kontiolahti 8.4.2015)
7. Hietasaaren asukasyhdistys, Hietasaaren palstanviljelijät (Oulu 1.6.2015)
8. Lapin kaivosfoorumi (Kemi 2.6.2015)
9. Pro Hanhikivi (Pyhäjoki 2.6.2015)
10. Kemijärven kansalaisraati (Kemijärvi 3.6.2015)
11. Hyvä kasvaa Järvenpäässä (Järvenpää 16.6.2015)
12. Roihuvuoren asukasyhdistys (Helsinki 16.6.2015)
13. Pro Pyhäranta (Pyhäranta 25.6.2015)

Taustahaastattelut

Siun Sote (Joensuu 8.4.2015)

Uusi Paikallisuus -hanke (Kemijärvi 3.6.2015)

Liite 2/Teemahaastatteluiden kysymysrunko

Tutkimushanke: ”Keitä ja mitä asukasaktiivit edustavat kunnassa?”

TEEMAHAASTATTELUT

Haastattelurunko

Taustakysymykset:

1. Mistä olet kotoisin? Missä asut nyt?
2. Mikä toi sinut...? (paikkakunnan nimi)
3. Millaista on asua ja elää...? (paikkakunnan nimi)
4. Mitä asuinpaikka sinulle merkitsee?
5. a) Kerro vähän omasta aktivismitaustastasi. b) Jos paljon erilaista aktivismitaustaa: Mikä/millainen toiminta on ollut sinulle keskeisintä? c) Mitä merkitystä asukasaktiivisuudella on sinulle?

Teemakysymykset:

Toiminnan tavoitteet

6. a) Miten/miksi... syntyi? (asukasliikkeen/toimijakollektiivin nimi ja toiminnan muoto) b) Kerro vähän siitä, mitä olette tehneet? c) Millaisia asioita tavoittelette/mitä haluaisitte saada aikaan?

Vaikutusmahdollisuudet ja -keinot

7. a) Millaisiksi olet kokenut vaikutusmahdollisuutenne? b) Onko teitä mielestäsi kuunneltu ja onko teidät otettu vakavasti? c) Mahdollinen jatkokysymys: Onko kaupungin hallinto ja ovatko valtuutetut mielestäsi kuunnelleet teitä? d) Onko media ollut kiinnostunut toiminnastanne ja näkemyksistänne, oletteko päässeet esittämään niitä julkisuudessa? e) Keiden/minkä tahojen mielestäsi pitäisi olla kiinnostunut kuulemaan teitä? f) Millaiset toiminta- ja vaikutuskeinot olet kokenut tärkeiksi/toimiviksi? g) Mikä merkitys sosiaalisen median kanavilla on ollut toiminnassasi/toiminnassanne?

Edustaminen

8. a) Keitä ja mitä asioita sinä ajattelet teidän edustavan toiminnassanne? b) Mitä edustaminen sinun mielestäsi tarkoittaa? c) Onko edustaminen tärkeää kansalaisen ja kuntalaisen vaikuttamistoiminnassa? d) Toimitko mieluummin yksin vai yhdessä toisten kanssa?

Kuntademokratian toimivuus

9. a) Miten mielestäsi kuntademokratia toimii? (paikkakunnan nimi) b) Oletteko keskustelleet siitä... kanssa? (taustaryhmän/asukasliikkeen nimi tai nimet) c) Miten kuntademokratiaa voitaisiin mielestäsi/teidän mielestänne kehittää?

Tulevaisuuden kuntavisiot

Johdanto: Suomalainen kuntakenttä on tällä hetkellä suuressa murroksessa. Meillä on valmisteilla useita isoja uudistuksia samaan aikaan, ehkä tärkeimpänä kuntarakenne- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukset.

10. a) Mitä mieltä olet näistä uudistuksista? b) Onko mielestäsi kuntalaisia kuunneltu uudistuksia valmisteltaessa? c) Jos sinä saisit päättää, millainen kuntarakenne olisi Suomelle sopiva? d) Jos sinä saisit tehtäväksesi visioida tulevaisuuden (paikkakunnan nimi), millaiselta se näyttäisi, mitkä asiat olisivat toisin (jos olisivat toisin)?

Odotukset turvallisuuden suhteen

11. a) Liittykö toimintaanne turvallisuuden edistämiseen tähtäviä hankkeita b) ja/tai onko asuinalueellanne muuten käynnissä turvallisuutta edistäviä hankkeita? c) Oletteko havainneet asukasaktivismilla olevan vaikutuksia turvallisuuteen? d) Onko teillä turvallisuuteen liittyen yhteistyötä muiden toimijoiden, esim. viranomaisten kanssa? e) Miten yhteistyötä voitaisiin edistää (jos tarpeen), ja miten voitaisiin parantaa alueen asukkaiden turvallisuuden tunnetta?